

УДК 336.22

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Городецька Т.Е., Поровай А.С.

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Стаття присвячена проблемам формування доходів Державного бюджету України за рахунок податкових надходжень. У статті розглянуто структуру доходів бюджету, фактори впливу на їх обсяг. Проаналізовано динаміку надходжень податків та їх місце в системі доходів до Державного бюджету. Визначено основні проблеми мобілізації податків та шляхи підвищення ефективності податкового методу формування доходів бюджету. Висвітлено особливості формування доходів місцевих бюджетів у сучасних умовах.

Ключові слова: податкові надходження, доходи бюджету, податки, державний бюджет, місцевий бюджет.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток країни, а також регіонів забезпечується за рахунок бюджетних ресурсів,

тому головним завданням держави є збалансування бюджетних доходів і видатків, оскільки значне перевищення видатків над доходами при-

зводить до економічної кризи, зростання державного боргу, дефіцитів бюджетів усіх рівнів тощо.

Податкові надходження до бюджету – це злагоджена взаємодія усіх елементів системи, функціонування яких характеризує стан, розвиток податкової системи загалом, зміну в динаміці під впливом зовнішніх факторів. Самі ж надходження податкових платежів формують фінансові ресурси держави, що уможлиблює виконання притаманних їй функцій, та впливає на соціально-економічний стан держави. Вони найбільш точно відображають стан національної економіки. Складність економічних відносин, що мають місце у процесі бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку, вимагає більш детального вивчення характеру та напрямів таких відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах нестабільності економічних систем проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої гостроти. Багато вчених-економістів дослідили податкові надходження та систему оподаткування в цілому. Теоретичне обґрунтування актуальних питань податкової системи висвітлено у працях О. Амоші, В. Вишневського, В. Вікрі, С. Герасименка, А. Головача, Р. Даймонда, А. Єріної, Д. Журавського, В. Захожая, Д. Мірліса, Р. Моторина, В. Навроцького, Н. Парфенцевої, А. Ревенка, В. Рябушкіна, В. Федосова, А. Чугаєва, А. Шустікова та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ефективне функціонування податкової системи в цілому можливе лише за умови, що всі складники діють і взаємодіють у межах свого функціонального призначення та пов'язані між собою. Кожна з них вносить свою вагому частку в характеристику цілого. Система податкових надходжень є складною, доступною системою, на яку впливають внутрішні та зовнішні фактори, тому шляхи удосконалення податкової системи з метою підвищення фіскальної функції податків повинні коригуватися, коли економіка країни знаходиться в умовах нестабільності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів податкового методу мобілізації доходів до Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Формування податкових надходжень бюджету – це процес ініціації, адміністрування та акумулювання податків з застосуванням інструментів фіскального тиску. Наслідки застосування механізму мобілізації податкових надходжень та його роль у наповненні доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів відображаються на динаміці цих надходжень та їхньої частки у доходах відповідних бюджетів.

Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Податкові надходження бюджету, їх формування, розподіл та використання є важливим елемен-

том системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи. На цій стадії економічних перетворень вплив держави на розвиток економіки набуває непрямого характеру і реалізується шляхом проведення економічної, в тому числі бюджетної та податкової політики, послідовності та виваженості якої визначають темпи економічного зростання. Розширювати існуючі зобов'язання держава може лише за наявності джерел зростання податкових надходжень Державного бюджету України.

Таким чином, державні доходи, акумулюючи грошові надходження, формують певну систему фондів. Вони створюються як за рахунок коштів держави, так і за рахунок недержавних підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Треба відзначити, що формування цих фондів за рахунок недержавних підприємств, установ, організацій відбувається тільки за умов виконання ними імперативних обов'язків, наприклад, сплати податків відповідно до ст. 67 Конституції України. Деяка складність виникає у відношенні існуючих позабюджетних фондів. Якщо до прийняття Бюджетного кодексу України допускалися існування позабюджетних фондів, акумуляція коштів бюджетних установ поза бюджетом, облік їх в установах комерційних банків, то частиною 8 статті 13 Бюджетного кодексу України закріплено норму, відповідно до якої створення позабюджетних фондів органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами не допускається [1, с. 220].

Податкові надходження є важливою формою перерозподілу валового внутрішнього продукту. Вони забезпечують значну частину доходів Державного бюджету України.

Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП та фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду) [2].

Визначимо місце податкових надходжень у доходах Державного бюджету, шляхом проведення аналізу (табл. 1).

З даних, наведених в таблиці 1, можна побачити, що податкові надходження складають близько 80% доходів Державного бюджету протягом останніх років. Так, у 2014 році податкові надходження склали 79,7% доходів бюджету, що становить 299588860,2 тис. грн., у 2015 році цей показник

Таблиця 1

Структура доходів Державного бюджету України за 2015-2017 роки

Показники	2014 р., грн	2015 р., грн	2016 р., грн	2014р., %	2015р., %	2016р., %
Доходи	375818425,3	513335960,4	604851574,3	100	100	100
Податкові надходження	299588860,2	409970879,6	502554559,6	79,7	79,9	83,1
Неподаткові надходження	69373338,1	95976326,3	87646786,1	18,5	18,7	14,5
Інші надходження	6856227	7388754,5	14650228,6	1,8	1,4	2,4

Джерело: розроблено авторами за даними [3; 4; 5]

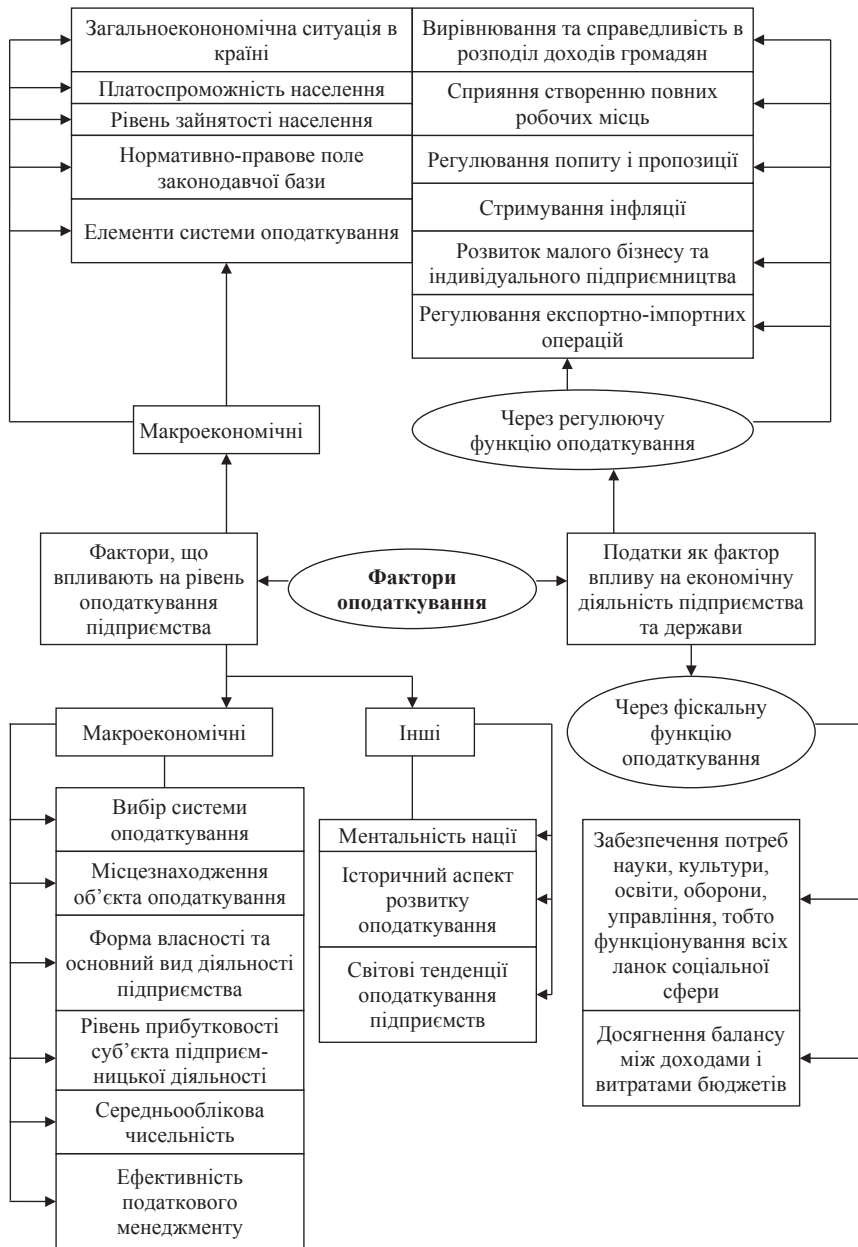
зріс і становив 79,9%, тобто 409970879,6 тис. грн., а у 2016 році – 83,1%, тобто 502554559,6 тис. грн. Ці показники свідчать про те, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків. З розрахунків очевидно, що відбувається ріст частки податкових надходжень у бюджеті країни. Так частка податкових надходжень у 2015 році, порівняно з 2014 роком зросла на 0,2%, що становить 110382019 тис. грн., а у 2016 році, порівняно з 2015 роком – на 3,2% і складає 92583680 тис. грн.

До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база. Крім цього, на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають і мікроекономічні чинники: вибір підприємствами виду свого оподаткування, наявність у підприємств податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх валового доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо.

Податкові доходи бюджету визначаються також і суттю податкової політики, яку проводить держава на конкретному етапі її розвитку, адже податки є фактором впливу на економічну діяльність підприємств, держави, вони можуть змінювати структуру діяльності окремих підприємств, структуру галузей економіки, структуру національної економіки загалом. Зокрема податки можуть бути застосовані для вирівнювання доходів громадян та забезпечення певного рівня соціальної рівності, сприяти створенню нових робочих місць надання преференцій розвитку малого бізнесу

та індивідуального підприємництва, бути інструментом стримування інфляції, а також бути регулятором експортно-імпортних операцій [6].

При будь-якій домінуючій податковій політиці її важливою складовою завжди є фіскальна складова, яка відповідає за наповнюваність бюджету для здійснення державою своїх конституційних функцій. Держава повинна гарантова-

Рис. 1. Фактори оподаткування

Джерело: складено авторами за даними [6]

но мати певний обсяг фінансових ресурсів для здійснення зовнішньої оборони, наведення внутрішнього порядку, що відповідає її конституції, забезпечення функціонування державного управління, системи освіти та охорони здоров'я. Фактори, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, у їх взаємозв'язках приведено на рис. 1.

Усвідомлення зазначених факторів має важливе значення, оскільки вони визначають політику оподаткування суб'єктів господарської діяльності, домогосподарств, і, отже, є орієнтирами для всіх суб'єктів економіки, фінансових менеджерів для формування і здійснення своєї податкової стратегії [6].

Історія виникнення та розвитку податків пов'язана із необхідністю централізації частини суспільного продукту для забезпечення потреб суспільства. Саме тому основоположною функцією, що впливає з самої природи податків є фіскальна. Її роль полягає у тому, що матеріальна основа функціонування держави створюється за допомогою податків, дохід від яких задовольняє суспільні потреби.

З огляду на цю функцію, держава повинна отримувати не просто достатню кількість надходжень, які повинні бути надійними. Також податкові надходження мають бути постійними і стабільними. Постійність означає, що податки мають надходити до бюджету не у вигляді разових платежів з невизначеними термінами, а рівномірно протягом бюджетного року в чітко встановлені строки. Оскільки призначення податків полягає у забезпеченні витрат держави, то терміни їх сплати мають бути узгоджені з термінами фінансування видатків бюджету. Стабільність надходжень визначається достатнім рівнем гарантій того, що доходи, передбачені Законом про Державний бюджет України на поточний рік, будуть отримані у повному обсязі [7].

Необхідність в фінансуванні своїх видатків спонукає державу постійно переслідувати свій фіскальний інтерес в майнових відносинах. В даному випадку держава обмежена у виборі джерел фінансування, що проявляється через економічний та фіскальний суверенітет. Отже, маючи за мету поповнення бюджету, держава може на власний розсуд приймати рішення про введення нових податків або зміну елементів вже існуючих.

Фіскальна складова податку проявляється не лише у сфері державного регулювання соціально-економічних процесів за допомогою податків та пільг, а й у сфері суб'єктивно-ринкових відносин, тобто як діяльність людей, які свідомо спрямовують свій потенціал на досягнення кра-

щих реальних економічних цілей в умовах діючої системи оподаткування [8].

Таким чином, питання, якого ми доторкнулися, має важливе значення як з точки зору виконання соціальних функцій держави, так і забезпечення умов економічного зростання України. Найважливішим методом акумуляції державою внутрішніх джерел формування доходів бюджету є податковий. Податкові платежі, забезпечують основну частину надходжень у процесі формування доходів бюджету.

Висновки і пропозиції. Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. За рахунок податків державний бюджет України формує більшу частину доходів держави, що дозволяє фінансувати програми соціального захисту населення, соціально-культурні заходи, науку та державні капітальні вкладення у розвиток галузей і структурну перебудову економіки.

Аналіз основних тенденцій формування дохідної частини державного бюджету показав, що існує тенденція природження податкових доходів державного бюджету. Проте цей приріст не має твердого підґрунтя у зв'язку з тим, що в Україні протягом останніх років нестабільна економічна ситуація, зокрема недосконалість податкової політики. Зазначимо, що система державного оподаткування повинна не просто залучати частину вартості внутрішнього національного продукту на формування доходів Державного бюджету, але й активно впливати на підвищення ефективності суспільного виробництва, заохочувати окремого виробника, господарюючі суб'єкти до інвестування коштів у різні галузі діяльності.

Таким чином, соціально-економічне значення податків та зборів полягає у формуванні централізованих державних фінансових ресурсів, які акумулюються у бюджетах різних рівнів і перерозподіляються по витратних статтях відповідно з бюджетним розписом. Тому, існує необхідність принципової зміни орієнтирів фінансової політики в Україні, і насамперед – податкової політики як однієї з її найголовніших складових. Це стосується недопущення зростання податкового навантаження на економіку; створення сприятливих умов для розвитку виробництва, приватного підприємництва, скорочення рівня тінізації капіталу; створення стабільної податкової системи, яка б забезпечувала ефективне функціонування економіки країни.

Список літератури:

1. Кармазіна М. О. Співвідношення бюджетних доходів та надходжень від податків, зборів (обов'язкових платежів) / М. О. Кармазіна // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 220-226.
2. Нікітшин А.О., Хозінська І. С., Пасічник В.В. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm.
3. Закон України Про Державний бюджет на 2014 рік №719-7 від 16.01.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T140719.html.
4. Закон України Про Державний бюджет на 2015 рік №80-8 від 28.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T140080.html.
5. Закон України Про Державний бюджет на 2016 рік №928-8 від 25.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T150928.html.

6. Лондар С.Л. Фінанси: навчальний посібник / Лондар С.Л., Тимошенко О.В. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.
7. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: Підручник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
8. Голишевська Л. В., Андрущак А. А. Роль фіскальної та регулюючої функції податків в економіці держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/62930.doc.htm.

Городецкая Т.Э., Поровой А.С.

Харьковский институт финансов

Киевского национального торгово-экономического университета

АНАЛИЗ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ В СИСТЕМЕ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА

Аннотация

Статья посвящена проблемам формирования доходов Государственного бюджета Украины за счет налоговых поступлений. В статье рассмотрена структура доходов бюджета, факторы влияния на их объем. Проанализирована динамика поступлений налогов и их место в системе доходов в государственный бюджет. Определены основные проблемы мобилизации налогов и пути повышения эффективности налогового метода формирования доходов бюджета. Освещены особенности формирования доходов местных бюджетов в современных условиях.

Ключевые слова: налоговые поступления, доходы бюджета, налоги, государственный бюджет, местный бюджет.

Gorodetska T.E., Porovay A.S.

Kharkiv Institute of Finance of the

Kyiv National University of Trade and Economics

ANALYSIS OF REVENUE TAX IN BUDGET INCOME

Summary

This paper deals with the problems of income State Budget of Ukraine by tax revenues. In the article the structure of budget revenues, impacts on their volume. The dynamics of income taxes and their place in the revenues of the State Budget. The main problem of mobilization of taxes and ways to improve the method of income tax budget. The peculiarities of formation of local budgets in the modern world.

Keywords: tax revenues, budget revenues, taxes, state budget, local budget.